

Figaro házassága

Zenés játék hiúságról, szerelemről, féltékenységről...

Egyszerre könnyű is, nehéz is lehetett a dolga *Galgóczy Judit*nak Mozart operája, a Figaro házassága Szegedi Nemzeti Színház-beli színpadra állításával. Könnyű, amiért ez a mindenkor érvényes, szinte minden emberi gyengeséget felvonultató, kergetőző szerelemjáték talán a leghálásabb téma a színpadon, ami csak tükröként a néző elé tartható, s nehéz, mert ideje lefejtetni róla a cifra, aranyozott grófi kastély falai között bábként mozgó krinolin, rizsporos-parókás szereplők világának avíttóságát, mert valóban érdemes felmutatni – mint jelzi is a rendező a műsorfüzetben – a műnek a századunk abszurdjával való rokonságát, s eközben persze – s egyáltalán nem utolsó sorban – hagy-ni kell, hogy érvényesüljön a mozarti zene jelenetépítő, jellemformáló, sztuációteremtő, érzéki, s ki tudja, még hányféle hatása.

A zeneileg igényesebb nézőt el is fogja némi aggodalom, amikor a nézőtérre lépve a zenekari árok tekintélyes részét lefedve látja, hogy ezzel kitágulhasson a színpadtér, alighanem az orchesterális hatás rovására, az aggodalom azonban korainak bizonyul. Igaz, az előírtnál kisebb létszámú zenekar foglal helyet az árokban, s eléggé mélyen is ahhoz, hogy például az üstdob hangja inkább csak fojtott puffanásként legyen hallható, ám az énekes szólisták így bizonyosan nem szorulnak háttérbe s végül a színpadi játék s a zenei megvalósítás aránya csak néha és csak alig észrevehetően billen el az előbbi javára.

Kissé ódon, lepusztult ez a bedeszkázott ablakú kastély, szűk is olykor, mindjárt az első jelenetben, amelyben Figaro és Susanna inkább csak téblábol, mint berendezkedni igyekszik a nekik juttatott szobában. Idézőjeles színhelye ez annak az előadásnak, amit korhoz alig kötődő jelmezekben, talán egy messziről jött színírsulat mutat be. (A diszleteket s a jelmezeket – vendégként – *Juhász Katalin* tervezte.) A tér persze kitágul, tudjuk előre, nem is elsősorban a felvonások elején és végén a nézőtér karéjában felsorakozó kosztümös, gyertyát tartó ifjú hölgyek és urak jóvoltából (hogy a kastély-illúzió se vesszen teljesen kárba), de mert sejtjük: a zenekar fölött a magasba függesztett sudár nyírfák majd leereszkednek, hogy a darab végére a szerelem tágas ligetében találjuk magunkat, csak azután élni tudjunk a végtelenség kínálta lehetőségekkel... Tágasság-érzetünk tehát idő-beli is és a kitűnő rendezés révén nyilvánvaló: ennek a játéknak a szereplő mi magunk vagyunk.

A színpadot a valósággal a legközvetlenebbül Figaro kapcsolja össze ebben a produkcióban. A kettős szereposztásban színre vitt opera október 30-i előadásán *Tóth János* – mint vendég – Figarója inkább Beaumarchais lázadó figurájával, mint Rossini furfangos borbélyával rokon. Tettrekészsége sodró erejű, lehengerlő, szenvedélyessége még melléfogásait is htelesíti. Harmadik nagy áriája, melyben magát megcsaltnak hitt férjként óva inti a férfiakat: nyíssák ki jól szemüket, s lássák, milyenek a nők – pillanatokra oly drámaivá izzik, hogy nem csak Mozart későbbi remekművének, a *Così fan tutte*-nak hangját előlegezi, hanem Verdi *Falstaff*jából az

ugyancsak magát megcsaltnak hitt Ford drámaiságát is. Méltó partnere Susanna jelmezében *Vajda Júlia*: a szerelem minden fortélyának értője, hol érzékeny, hol cserfes, hol ártatlan, hol harcias, s az igaz szerelemre mindig nyitott nő. Vajda Júlia kiegyenlített, szép szopránja ugyanakkor a zenei megvalósításnak is egyik legfőbb erőssége.

Nem igazán meggyőző az ugyancsak vendégként fellépő *Felber Gabriella* Grófnéja. Az elismert tehetségű, már sok szép sikert aratott színésznő szopránja itt erőltetettnek hat, szövegmondása – szereplőtársaival ellentétben – alig érthető, s a Grófné fájdalma az ő megformálásában inkább a nagy drámai hősnők halálhoz vezető tragikuma, mintsem Mozart operájának elkeseredéséből végül feloldódó, megbocsátó, bölcs asszonyáé.

Andrejcsik István a Gróf szerepében kissé mindig kívül marad a játék igazi hatókörén. Éneklése megbízható, játéka korrekt, de inkább csak a hiúság, mintsem a szerelem támaszt fel benne igazi szenvedélyeket.

Az előadás egyik erőssége *Szonda Éva* Cherubino szerepében. A minden nőbe beleszerető, még bizalmasának, Susannának is gátlástalanul udvarló apród talán parádés szerepe maradhat a művésznőnek, aki Cherubino első, Esz-dúr, sok levegőt igénylő áriájában („Non so piu cosa son, cosa faccio...”) valamelyest még adósunk maradt az átfűtött szenvedélyességgel, de később sikertült az pótolnia. Kevés visszafogottság érezhető alakításában, s alighanem ennek köszönhető, hogy nem játssza túl a kényes szerepet. (Ez a mértékletesség segíti át a különösen nehéz, kettős átöltöztetés jelenetben.) Itt kell külön megemlíteni egy egyszerű rendezői ötletet: Mozart ugyan nem írta be a partitúrába, de az élő színháznak megfelel az az alighanem wagneri indíttatású mozzanat, hogy mialatt a Gróf bepillant Cherubino költői levelébe, melyet a Grófnőhoz írt, a recitativo csemballókísérete megszakad, s a zenekar néhány ütemen át Cherubino későbbi B-dúr áriáját („Asszonyok, lányok...”) intonálja.

Szerepét jól formálja meg Marcellina jelmezében *Bajtai Horváth Ágota*, de éneklése a lebegő, erőtlén hang, a bizonytalan intonáció miatt zeneileg értékelhetetlen. Meggyőzőbb nála partnere, Bartolo doktor szerepében *Kovári Csaba*, aki egy érdekes, sohase látott, tekintélyét veszített figurát alakít. *Kovács Hegedűs István* igazi, mások minden bajának örülni tudó, gonosz Basiliót formál meg. A kisebb szerepekben *Merényi Nicolette* és *Piskolti László* egészíti ki hibátlanul az együttest.

Kocsár Balázs keze alatt lendületesen él, vibrál a – mint említettük – kislétszámú zenekar. A stílus pontos ismerete érezhetően a zenekari munkában alapozódik meg, még ha a vonósok némelyike „kilóg” is, és még ha az árkot borító tető alá szorult rézfúvósok egy-egy effektusa el is sikkad. Az opera kétségtelenül elsődlegesen rendezői meglevénedésének hatóerejét azonban mindez szerencsére a legkevésbé sem csökkenti.

SZOMORY GYÖRGY

Filmajánlat

Video Blues

múlt-jövendő egyenrangú: nem egymás-utániség, hanem *egy-idejűség*: a halottak egykor-élt emberek. Nincs tabula rasa.

Meddig tarthat így az újra egymásra-találás öröme? Egyáltalán: ez volt-e az újra-kezdő szándéka? Vajon ki lehet-e csak úgy kerülni hét évet (vagy van idő?), el lehet-e felejtetni, helyre lehet-e hozni? Vagy már véglegesen elromlott minden? S egyáltalán: rendben volt-e valahol valaha is valami?

A szereplők filmeket készítenek magukról – s azt el is küldik – a másíknak. Így tehát mindenki alkotó és néző egyszerre – a szó szoros értelmében, hiszen még nézőként is, így vagy úgy, jelen van a

másik filmjében. Vajon ebben a szembesítésben, kérdésében, amibe mindannyian belekényszerülnek, ott munkálnak-e a művészet legfontosabb elemei, az igazság keresése s a megváltó szeretet? S ha nem, akkor mire valók az egymásnak küldött jelzések? Mert ha hiányzik belőlük a szentség, akkor – hasonlóan az egykor 16 milliméteres kamerával fekete-fehér filmre rögzített, a filmben kulcsfontosságú közös-nagy emlékhöz – mindenre alkalmasak, akár ölésre is. A zakatoló ösztönök uralta, rettenetes egyedül, támasz nélkül maradt emberek – mint amilyen a két fivér, akiknek párvialalává csontosodik lassan a film – bármire képesek fölhasználni életük lenyomatait, s a *másik életét* is.

A Video Bluest, az utóbbi évek egyik legfontosabb és legjobb magyar filmjét Szege-den november 12-éig játsszák, a Fáklya moziban.

P. E.

Egyiptomi diplomata fotókiállítása

Nem mindennapi fotókiállítás nyílik november 16-án a JATE Károlyi Mihály Kollégiumban. A művész dr. *Farouk Shehada* professzor, az Egyiptomi Arab Köztársaság bécsi nagykövetségének kulturális tanácsosa. A tárlat anyaga Egyiptomot mutatja be, az ókortól a modern időkig. A megnyitóra a Károlyi kollégium könyvtárába ellátogat az afrikai ország újonnan akkreditált magyarországi nagykövete, *dr. Abuzeid Hohamed*, prof. *Fajez Sahin* kulturális attasé társaságában. A kiállítás megnyitása része lesz a nagykövet egész napos szegedi látogatásának.

A rendhagyó fotókiállításnak nem kevésbé rendhagyó előzménye van. A Károlyi kollégium nyolcadik emelete a szintek között szervezett KOPAJ/Kollégiumi Pajkos-ságok/ vetélkedő keretében tevezte el, hogy a tavalyi „Skócia” sikerén felbuzdulva idén az ókori Egyiptomot igyekszik megjeleníteni. A dologhoz segítséget kértek az egyiptomi nagykövetségtől, s onnan, legnagyobb meglepetésükre nemcsak szavakat kaptak, de egy teljes fotókiállítást, s egy nagyköveti látogatást is.

Televíziós szereplés a forradalom után

Hogyan tért vissza Illyés Gyula?

A hatvanas évek elején még nem az egész Tözsdepalota volt az MTV tulajdona. Műszaki studioként a közvetítő kocsik funkcionáltak, a technika kezdetleges volt, s a legtöbb felvett anyag nem rosszindulatból, mint inkább a dokumentálhatatlanság miatt nem maradt fent. Köztudott, hogy Illyés a forradalom után sokáig semmilyen közszereplést nem vállalt. 1962-ben, hat év után ült először televíziós kamera elé. A meggyőzést – Sándor János szerint – nyilván *Aczél* végezte, aki már akkor tejhatalmú ura volt a kultúrának. A riporter szerepét *Czine Mihály* vállalta, az adás rendezője pedig Sándor János lett, aki ekkor főiskolás volt, ismeretlen és életkoránál fogva „tisztá” ember. Huszonkét éves volt ekkor, és ahogy elmesélte, nem is sejtette, milyen nehéz, és fontos döntés lehetett ez a szereplés Illyés életében. A dolgok összefüggnek. Nem véletlen, hogy a következő évben számos börtönben ülő frót engednek szabadon. A nyilvános megszólalás tehát kompromisszum volt, a rendszer szabadon bocsátásokkal honorálta az őt legalizáló közszereplést. A felvételt a volt Magyar Színházban, az Izabella téren tartották. Illyés ugyan ígérte,

Zöld hattyúk Képtelenségek

„Tudja, ez az első eset, hogy újságíróhoz fordulok, pedig már több a ráncom, mint a fogam. Azt írja meg, hogy az én egész családom eszik. Naponta háromszor étkezik az én drága családom. Ne csodálkozzon, néha még uzsonnázni is szoktunk, és akkor ugye ez négy étkezés. Nem érti. Arról van szó, hogy a világ tele van képtelenséggel. De erről majd később. Egy verőfényes októberi nap kerestük meg a Tatust, a család nagy öregjét. Tatusnak a ballábát ellopták az oroszok a Donnál, viszont ő meg egy kolhozlányt lopott tőlük, az Olga nénit, akinek venségére bajsza nőtt, mégis szeretjük, mert tud harmonikázni, és nyírfailata is van. Na szóval, kérdeztük a Tatust, hogy tiltakozzuk-e mi is, hiszen egyre rosszabb. Hogy ne együnk, például. Kérdezte erre Tatus, éhezünk-e már valaha. Persze hogy nem éhezünk. Se akarral, se más okból. Csak azért gyermekeim, dörmögte, mert aki egyszer is éhezett, már soha többé nem akar éhezni. Merthogy azt hiszi a tudatlan ember, hogy csak az övé a teste és a lelke, és bármit megtehet vele. Hát nemcsak az övé az a test. Azt mondja Tatus, ajándékba téblábolunk ezen a világon valahányan. Hogy egymás ajándékai vagyunk, ere-dendően. Ezért nincsen senki megkérdezve, akar-e napvilágot látni, vagy nem akar. Kérdezik-e az ajándékot, akar-e az lenni, vagy sem? Nem kérdezik, csak odaadják váratlanul. Aki pedig éhezni kezd, hát az nem ajándéknak használja a testét, hanem fegyvernek. Ezért ne éhezettek, gyerekek, mondta Tatus. Jól van, gondoltam magamban, amikor eljöttünk a Tatustól, éhezni már nem fogunk, mégha elégedetlenek is vagyunk. Éhezni, azt semmiképpen. Csak amit mondtam az előbb, hogy a világ tele van képtelenséggel, hát ez nem hagyott nyugton. Ez a rengeteg örültség, vadság, indulat, meg gyűlölködés. Ezért kerestem meg magát. Újságíró, hát biztos szereti a képtelenséget. Ebből él. Mindenféle képtelenséget összeírkal. Hát hoztam magának egyet, mert lássa csak, nem-e a természetes a szokatlan manapság. Teszem azt, hogy valaki eszik. Vagy nem kiabál, hanem csak beszél. Azt írja meg, úgy döntöttünk a családban, nem fogunk gyűlölni senkit. Hogy tán elégedetlenek vagyunk, de gyűlölni, nahát azt sem. Nézze, az én családom népes, mint május végén a baromfiudvar. És mi mindnyájan eszünk. Hát nem képtelenség ez?! Nem képtelenség, hogy amikor inkább természetes lenne képtelenül, örült módon és természetellenesen viselkedni, mi mégis természetesen viselkedünk, és én még el is jövők magához, hogy ezt ország-világ előtt kinyilatkoztassam?! Lássa be, nincs annál képtelenebb, minthogy a sógoroméék Zákányszéken, a hugoméék Szentesen, a bátyám Özdon, mindenki, az egész család eszik. Az összes rokon. Itt a lista. Aláírták valahányan. Megszámolhatja. Pontosan tízmillió-ötszázhuszonhat-ezer-háromszáztizenöt név. Egyetlen családtag se hiányzik.”

Dawson & Co.

A napokban érkezett haza Sándor János Nizzából, ahol Rossini Egy olasz nő Algírban című operáját állította színpadra. A stáb kilenc náció művészeiből állt össze, akárcsak Szabó István filmjében. Úgy tűnik, Sándor Jánost végleg megkedvelték Nizzában, hiszen újabb visszahívást kapott, sőt tárgyal egy szöuli rendezésről is. Két felújítását, A Cigánybáró és a Hegedűs a háztetőn című zenés játékokat a napokban kezdi játszani a szegedi színház. Most mégsem erről beszélgettünk. Illyés-évforduló van. Sándor János fiatal televíziós rendezőként történelmi pillanat részese lehetett 1962-ben.

hogy jön, de igazából kétely élt a stábban. Végül percre pontosan érkezett az akkor éppen hatvan esztendős író. Felesége, *Flóra asszony* jött a jobbán. Hol van az a főiskolás rendező, kérdezte nyomban az író, majd egy képet nyomott a meglepett Sándor János kezébe. Illyés, József Attila és Flóra asszony volt a még sosem publikált fényképen.

Harminc esztendeje vették

fel ezt a műsort a televízióban. Illyés minden mondatát úgy kezdte, hogy Flóra asszonyra nézett, s a mondat végeztével is visszarebbent feleségére a tekintete. Támaszt, egyetértést keresett, s láthatóan igen függött az asszonytól. Borzasztóan feszült volt az író, s az ünnepi műsor is inkább szomorúan ünnepélyesre sikeredett, mintsem felszabadultra. Azt mondja Sándor János, nem igen emlékszik már a tartalomra, Czine Mihály kérdéseire, s az író megfontolt, nagy belső vívódásról tanuskodó válaszaira, csak fényekre és hangulatokra emlékszik, a ravatalozói fényre például, amire azt mondta *Horváth József*, a műsor operatőre, hogy ez illik leginkább az alkalomhoz. Nem volt tehát könnyed és boldog a születésnap. Barátok a börtönben, be nem gyógyult, rejtett sebek, kényszerű kompromisszumok idekint, mert élni kellett, megélni egzisztenciálisan és túlélni, ha hagyja, a történelmet. Sándor János a felvétel után szépen megvágta, elkészítette a műsort. Viszont soha nem látta. Ekkoriban ugyanis még nem volt televíziója. Talán egyszer előkerül valamelyik archívumból.

DAL